

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI
“HÜKÜMET PROGRAMININ EKONOMİ, SANAYİ, KOBİ,
AR-GE, ENERJİ, ULAŞIM, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ
BÖLÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ RAPORU”

GİRİŞ

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Hükümet Programının meslek alanlarımızla doğrudan ilgili kısımları olan ekonomi, sanayi, KOBİ’ler, AR-GE, enerji, ulaştırma ve iş sağlığı ve güvenliği bölümlerine ilişkin bir Rapor hazırlamıştır. Hükümet Programının temel savlarını; bu alanlardaki gerçeklerden hareketle irdeleyen bu Rapor, basın-yayın kuruluşları ile kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

Hükümet Programında 2003–2007 dönemi, “*Cumhuriyet tarihimizin en parlak dönemlerinden biri*” olarak nitelenmekte ve “*Ekonomi alanında elde ettiğimiz tarihi başarılar*”dan söz edilmekte ve bir önceki dönemin devamı olan politikalar benimsenmektedir. Kamuoyunda söz konusu döneme ilişkin doyurucu değerlendirmeler yapıldığı için gerçeği yansıtan bu değerlendirmeler doğrudan ele alınmayacak, ancak, Hükümet Programının temel belirlemeleri doğrultusunda, ilgili olduğumuz alanlardan hareketle bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Bu arada Programın temel belirlemelerinin, “*mal ve hizmet sektörlerinde rekabet ortamını iyileştirmek*”, “*devletin ekonomiden çekilmesi*”, “*özelleştirme*”, “*ekonominin dışa açılıp uluslararası piyasayla entegre olması*”, “*uluslararası doğrudan yatırımları daha hızlı cezp etmek*” ve “*döviz kurunun piyasa şartlarında oluşması*” olduğunu, yapacağımız değerlendirmeler boyunca gözetilmesi gerektiğini belirtmeliyiz.

PROGRAMIN EKONOMİK BÜYÜME–MİLLİ GELİR VE ENFLASYONLA İLGİLİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Programda 2003–2006 yılları arasında ortalama **büyüme** oranının % 7,3 olduğu belirtilmektedir. Ancak bu büyüme hangi sektörlerde olmuştur ve toplumun geniş katmanlarını nasıl etkilemiştir, bu konulara ilişkin bir açıklama yapılmamaktadır. İşçinin, memurun, esnafın, çeşitli meslek gruplarının, çiftçinin reel geliri ne ölçüde artmıştır, görmezden gelinmektedir. Bu kesimler her zamanki gibi yerinde saymıştır. Büyüme

rantçının, ithalatçının, büyük sermayenin, tekellerin ve vurguncunun büyümesidir. İnşaat, ulaştırma, turizm sektörleri ile sanayi ve tarımın büyümesi farklıdır. Diğer yandan **istihdam** azalmış, **işsizlik** artmış, **çalışanların reel gelirleri** yerinde saymıştır.

Gerek değerli ekonomistler ile basındaki değerli ekonomi muhabirlerinin çalışmaları ve gerekse **Türkiye Gazeteciler Sendikası**'nın "4 Yıl 9 Ayın Ekonomik Analizi" başlıklı raporunda belirtildiği üzere, milli gelir artışı YTL'nin değer artışından kaynaklanmakta, yüksek faiz verme yoluyla sağlanan sıcak para akımı ile ucuzlatılan döviz ve yanlış ithalat politikaları sayesinde aldatici "büyüme" rakam ve yorumlarına ulaşılmaktadır.

2002 yılında 181 milyar dolar **GSMH ile kişi başına gelir** 2.598 \$ veya 4.260 YTL'dir. 2006 yılında ise 400 milyar \$ GSMH ile kişi başına gelir 5.477 \$ veya 7.395 YTL'dir. Yani dolar bazında % 109 olarak gösterilen GSMH artışı YTL bazında % 70'lerde kalmaktadır. **2002 ile 2006 yılları arasında % 50'ye ulaşan deflatör bazındaki enflasyon da hesaba katıldığında** YTL bazında enflasyondan arındırılmış gelir artışı yılda ortalama % 6,3 olup, faiz oranlarının (% 18–20) gerisinde kalmaktadır. Dolayısıyla **2013 yılı için hedeflenen kişi başına 10.000 \$ milli gelir**

hesabı yüksek faiz, düşük kur oyunları ve ithalata bağımlı politikalara dayalı olup, gerçekleri yansıtmaktan uzaktır ve yine ülkemiz lehine sonuçlar üretmeyecektir.

Diğer yandan GSMH ve ithalat artışına dayalı ekonomik **büyümenin nimetleri** en üstteki (en üst gelir düzeyindeki % 10'u bulan) kesimler tarafından paylaşılmaktadır. **Yoksulluk sınırındaki** 15 milyon insan ile 5,6 milyon **işsiz** insan da görmezden gelinmektedir.

PROGRAMIN EKONOMİNİN GENEL DENGELERİ, İHRACAT, DIŞ TİCARET, KÜRESEL SERMAYE, DOĞRUDAN SERMAYE GİRİŞİ İLE İLGİLİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Cari işlemler açığı 2002'de 1,2 milyar \$ iken, dört yılda 28,4 kat artışla, 2006 yılında 34,1 milyar dolara çıkmıştır. Bu açıktan ve açıktaki çok hızlı artıştan Programda söz edilmemektedir. Cari açığın GSMH'ye oranı 2002'de % 0,6 iken, 2006'da % 8,6'ya çıkmıştır. 2007'de bu değer % 10'un üzerine çıkması beklenmektedir. **Dış borçların tutarı** 205 milyar dolar olup, GSMH'ye oranı % 50'ye yaklaşmaktadır. Kısacası, **Türkiye cari açığını dış**

borçla kapatan, özel sektör kredilerini dış borca dayandıran, kısa vadeli küresel sermaye ile borsa alımlarını finanse eden bir ekonomik yapıya sahiptir. **Yüksek faiz ve düşük kur politikası, IMF direktifleri ile bu yapıyı** sürdürmektedir. Mali disiplin, Merkez Bankası döviz rezervleri artışı kriterleri de buna yöneliktir. Böylelikle **daimi sıcak para akımı, yüksek cari açık, yüksek dış borç ve süreklileşmiş işsizliğe dayalı kırılgan ve krizlere açık bir ekonomik yapı** söz konusu olmuştur.

Programda **Türkiye'nin ihracatının** 100 milyar dolara yaklaştığından söz edilmektedir. Ancak bunun nasıl başarılı olduğu ve ihracat artışının ithalatı nasıl körüklediği, göz ardı edilmektedir. **İhracat ithal girdiye büyük ölçüde bağımlıdır.** Sanayi üretiminin, özellikle ihracata yönelik bölümünde hammaddelerinin önemli bir bölümü ithalatla karşılanmaktadır. **İthal hammadde girdi oranı** 2002 yılında % 60,1 iken, 2007 Temmuzunda % 73'e çıkmıştır. Son bir yılda 154 milyarlık ithalatın 112,5 milyar dolarlık bölümü hammaddeye ödenmiştir. Yani programda övünçle söz edilen **ihracat artışı, daha hızlı bir şekilde artan ithalatla sürdürülmektedir.**

Merkez Bankası'nın döviz rezervlerinin artışından Programda övünçle söz edilmekte ve bu artışın dış şoklara dayanıklılık yarattığı belirtilmektedir. Ancak bu **döviz rezervi** sadece 1,5 yıllık cari açığın karşılığıdır. İhracatın girdileri büyük oranda ithalatla karşılandığından **dış açıkların borç ve kredilerle kapatılmaması halinde** döviz rezervlerine dayalı bir dış ticaret dengesini kurmak mümkün değildir. Dolayısıyla bugünkü dengelere dayanan ithalat sürdürülemez ve ihracat da yapılamaz bir ekonomik tablo ortaya çıkabilecektir.

Doğrudan sermaye girişi özellikle son iki yıldır olağanüstü hızlanmıştır. Türkiye ekonomisi küresel para için cazip şartlar oluşturmuştur. Yabancı sermaye Türkiye'ye, kısa vadeli spekülasyon sermaye ve + dış kredi + doğrudan yabancı sermaye olarak girmektedir. Kısa vadeli hisse senedi ve hazine bonosuna yönelik sermaye (carry trade) % 21'e varan faiz oranları ile işletilmekte ve tekrar dövize çevrilerek yurtdışına çıkmaktadır. **Borsaya 1.000 \$ olarak gelen para** bir yıl sonra 1.470 \$ olarak geri dönmektedir. "Yüksek faiz + değerli YTL" dolayısıyla halkın sırtından % 47 nema ile para kazanılmaktadır.

2002'de kamu açıklarının GSMH'ye oranı % 12,6 iken, 2006'da % 3 fazlalıktan söz edilmektedir. Bu fazlalığın nedeni, 2006 yılı özelleştirme gelirleridir. Ancak **özelleştirme gelirlerinden arındırılmış bütçe açıkları ele alındığında** bu değer % 5 fazla değil, % 10,5 açık oranını vermektedir. Hükümet Programında 2007 yılı kamu açıklarının kapatılması yine aynı anlayışa dayandırılmaktadır. Bu anlayışla Türkiye'nin stratejik kamu işletmeleri yok pahasına satılmaktadır. Anlaşılan o ki, şimdi sıra akarsuların, göllerin, ormanların, özelleştirilip yabancılara satışına gelmiştir. Böylece kamu açıkları kapatılacak, denk veya fazlalığı olan bütçe ortaya çıkarılacaktır!

“Faiz dışı fazla”, IMF direktifleriyle oluşturulan bir bütçe argümanı olup, dış borç ödemelerinin garantisi olarak görülmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 2002 yılından başlayarak hızlı bir artış gösterdiği doğrudur. Peki, **doğrudan yabancı sermaye hangi alan veya sektörlere** gelmektedir? Bunlara göz atarsak;

- ✚ **Finansman sektörü (Bankacılık + sigortacılık):** Burada toplam banka sermayesinin yaklaşık % 42’si ve toplam sigorta sermayesinin yaklaşık % 54’ü yabancı sermaye tarafından alınmıştır.
- ✚ **İnşaat ve ulaştırma yatırımları sektörü:** İnşaat ve ulaştırma yatırımlarına da önemli ölçüde yabancı sermaye ortak olmaktadır. Bu yatırımlar üretici olmayıp rantı büyük, kârı fazla alanları oluşturmaktadır.
- ✚ **Ticaret ve hizmet sektörleri, turizm:** Özellikle İstanbul boyutunda Ortadoğu ve AB sermayesi yatırım yapmaktadır. Bu yatırımlar için imar planları değiştirilmekte, belediye hizmetleri getirilmekte ve kentsel dönüşüm projeleri ile mahalleler ortadan kaldırılmakta, uluslararası sermaye ve yerli ortaklarına yeni rant alanları yaratılmaktadır.
- ✚ **Sanayi sektörü: Doğrudan yabancı sermaye en az sanayi alanını** tercih etmektedir. 2006 yılında sadece 1,9 milyar \$ bu sektöre yatırım yapmıştır. Toplam yabancı sermayenin yalnızca % 9’u bu alana yatırılmıştır.

PROGRAMIN SANAYİ, KOBİ’LER VE AR-GE İLE İLGİLİ BÖLÜMLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

72 sayfalık Programın, o da yalnızca bir yerinde, **sanayi politikasından** “verimlilik” ve “teknolojik yenilik” ekseninde söz edilmektedir. Bilinmektedir ki sanayi uzun bir süreden beri öncü sektör olmaktan çıkmıştır. **Sanayi artık sanayileşme, kalkınma ve istihdam odaklı değildir.** 2002–2006 döneminde **istihdam** sürekli düşmüştür (% 16 oranında). **Verimlilik artışı**, teknolojik yenilikten ve etkinlikten çok, istihdamın azalışından kaynaklanmaktadır. **Sanayide çalışanlar**, bu sektörde yaratılan katma değerden daha az pay almaktadırlar. **Ara mal üretimi** azalmış, **yatırım malları üretimi** rafa kaldırılmıştır. **Sanayi girdisi hammaddeler** % 73 oranında ithalata dayanmaktadır. **Hükümetin bu nedenle sanayide söyleyecek bir lafı yoktur, sanayi gözden çıkarılmıştır.**

Yatırım teşvikleri sanayiden çekilmiş olup, programa göre daha çok denetime ve daha çok kısıtlamaya tabi tutulacaktır.

Sanayide üretim teşvik edilmemekte, özellikle **ara malı ve yatırım malı üreten sektörler** taşeronlaşmaya teşvik edilmektedir. Ara mallarda ithal girdi ortalamaları sürekli artış göstermektedir. Hiçbir denetime tabi olmadan Uzak Doğu'dan sanayi malları pazara girmekte ve KOBİ niteliğindeki işletmelere ağır darbe vurmaktadır.

KOBİ'lerin teşvik edileceği söylenmekte ve öz bankacılık ve finansman sisteminin küçük girişimcilere daha geniş imkanlar sunacağı açıklanmaktadır. KOBİ kredilerinin artması, küresel rekabete giremeyen KOBİ'lerin işletme sermayesinde açıklarını kapatmalarına ve daha çok borçlanarak ürün maliyetlerini yükseltmelerine zemin hazırlayacaktır. Yatırım kredileri, KOBİ'lerin bugünkü kriterleri içerisinde çok az firmaya şans tanımaktadır.

Programda **krediden yararlandığı söylenen 600.000 işletmenin % 25'i** doğrudan imalat sanayi sektöründe olup, gerisi ticari firmalardır. Ziraat bankası KOBİ kredileri ise belirli büyüklükteki tarım işletmelerine yönelik olup makineleşmeyi değil, temel hammadde alımlarını teşvik etmektedir.

KOBİ'lere yönelik **AR-GE çalışması kredileri** ise tamamen hayaldir. **AR-GE ve İnovasyon için hazırlanan Yasa Tasarısı** bütünüyle çok büyük işletme ve yabancı yatırımların AR-GE merkezleri içindir. KOBİ'lerde AR-GE hizmeti, Odamız tarafından daha önce ayrıntılı biçimde ele alınmış, eğitim destek ve krediler için çözüm ve öneriler getirilmiştir. Hükümet Programı bu konuda somut bir öneri ve eylem planı getirmemekte, yalnızca soyut vaatlerde bulunmaktadır.

“Kümeleme politikaları” gelişmiş ülkelerde bile zor uygulanabilen “organizasyon ve yönetim” eksenli kurumsal koordinasyonları gerektirmektedir.

2007 Haziran tarihi itibarıyla Türkiye'nin AR-GE harcamasının milli gelir içindeki payı % 0,87'dir (3,5 milyar \$). Bunun 2013 yılında % 2'ye yükseltilmesi için 16 milyar \$'a çıkarılması gerekmektedir. Ancak mevcut sanayi politikası ve KOBİ stratejisi ile % 2'ye nasıl ulaşılacağı bilinmemektedir. Mevcut kurumsal yapının “proje” oluşturma, izleme ve sonuçlandırma kabiliyeti yoktur.

Hazırlanan Yasa Tasarısı, Programda da söz edildiği gibi, uluslararası sermayenin AR-GE çalışmalarını Türkiye’de sürdürmesine ve elde edilen sonuçların dışarıda kullanılmasına yöneliktir. Yani ülkemizde yürütülen kapsamlı talanın bir başka cephesi oluşturulmaktadır.

KOBİ’lerde AR-GE altyapısının kurulabilmesi ve yenilikçilik yeteneklerinin artırılabilmesi, zorlu bir eğitim sürecinden geçen güçlü bir “Ulusal AR-GE Sistemi”nin oluşturulmasından geçmektedir. Araştırma ve bilim kurumları-üniversiteler-sanayi kuruluşları ve ilgili meslek kuruluşlarının işbirliği ile bunun başarılması mümkündür. Ancak hükümetin bu konuda bir “Bilim-Teknoloji” politikası yoktur. Dolayısıyla KOBİ’lerin AR-GE altyapısının oluşması yine kendi gayretleri ve bağlı oldukları ilgili araştırma kurumlarının koordinasyonu sonucu ortaya çıkacak çalışmalarla mümkün olabilecektir.

Ayrıca Programda sözü edilen “Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı” aracılığıyla söz konusu edilen çalışmalar hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bunun yine bir “özelleştirme” programı ile iç içe olduğu ve göstermelik bir yaklaşıma yöneldiği tahmin edilmektedir.

PROGRAMIN ENERJİ İLE İLGİLİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Programın enerji ile ilgili ilk paragrafında, “enerji arz güvenliğinin sağlanması, elektrik üretim ve dağıtımına özel sektörün katılımının sağlanması, enerji üretiminde ithalata bağımlılığın azaltılması” önceliklerinden söz edilmektedir.

Ancak, **enerjide ve özellikle elektrik enerjisinde arz güvenliğinin** önümüzdeki dönemin en önemli sorunu olacağı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kendi tahminlerinden anlaşılmaktadır. Hükümet Programı buna yönelik ciddi bir plan ve öngörü ile karşımıza çıkmamıştır.

Ülkemiz bugüne kadar enerji ihtiyacını esas olarak **yeni enerji arzı** ile karşılamaya çalışan bir politika izlemiştir. Dağıtımda % 20’leri aşan kayıp-kaçaklar ve nihai sektörlerde % 50’nin üzerine çıkabilen **enerji tasarrufu imkanları** göz ardı edilmiştir. Oysa bundan sonra **yatırımlarda izlenecek temel ilke**, “önce enerji tasarrufu için yeni yatırım yapılması, bu yatırımlarla sağlanan tasarruflar yeterli olmadığında yeni enerji üretim tesisi yatırımı” olmalıdır. Ancak bu ilke Hükümet Programında göze alınmamıştır.

Enerji sektörü ve diğer tüm sektör politikaları kesişmektedir. **Enerjiyi tüketen tüm sektörlerdeki düzenleme ve politikalarla enerji sektörünün daha kontrollü yönetilmesi** mümkündür. Örneğin ulaşım sektörünü daha az enerji tüketen yapıya kavuşturmak üzere toplu taşımacılığın artırılması, deniz ve demiryollarına yatırım yapılması, binalarda yalıtımın zorunlu hale getirilmesi ve ısı tasarrufunun artırılması veya sanayinin enerji

yoğunluğunun azaltılması için sanayi sektörünün ürün ve kapasite planlaması gibi konular doğrudan enerji tüketimini yönetmeye yöneliktir. Bu konuda Programın enerji bölümünde herhangi bir atf yoktur. Enerji sektörü bütüncül bir enerji planlaması yaklaşımına sahip değildir.

Programda geçen dönemde **elektriğe zam yapılmaması** olumlu olarak nitelenmiştir. Artan maliyetlerin yükünün devlet kuruluşlarının sırtına yüklenmesi, devletin ödemeler iç dengesini bozmuş, kuruluşları finansman açısından daha zayıf hale getirmiştir.

Avrupa piyasalarının dış rekabete açılmasının, serbestleştirme ve özelleştirmenin mucidi ve hamisi Avrupa Birliği tarafından Rusya vb. ülkeler gerekçe gösterilerek **engellendiği bir dönemde**, Türkiye'nin yakın dönemde başarısızlığa uğramış serbestleştirme ve piyasacı rekabet politikasında ısrar etmesi anlamsızdır. Bugün **elektrik enerjisi sıkıntısının temelinde**, ısrarla sürdürülen enerji sektörünün serbestleştirme ve özelleştirilmesi politikası vardır. Özel sektör ve özellikle dış sermaye Türkiye'ye yeni tesisler kazandırmaktan çok, mevcutları ekonomik değerinin altında satın almaya yönelmiştir. İzlenen bu politikalar sonucunda enerji arzı güvenilir şekilde yönetilemez hale gelmiştir. Oysa enerji sektöründe hassas bir planlama zorunludur. Hızla artan **enerji ihtiyacının yalnızca yeterli kâr oranları güvence altına alındığında yatırım yapacak olan özel sektör eliyle karşılanması** mümkün değildir. Sorunun çözümü, elektrik üretim, iletim ve dağıtımının özelleştirilmesinden değil, kamusal planlamayı esas alan, kamusal üretimi de öngören şeffaf bir yapının tesis edilmesiyle mümkündür.

Kentlerde gaz kullanımının yaygınlaştırıldığı bir gerçektir. Ancak bu süreçte **ulusal düzeyde geçerli bir şartname ve uygulama birliği** sağlanamamıştır.

Ülkemizin bir "*enerji koridoru*" değil, bir "**enerji terminali**" olması hedeflenmelidir. Bu konuda yapılan çalışmalar, bütünlüklü bir strateji ve programdan yoksundur. Oysa bu konuda uluslararası gelişme ve dengeleri dikkate alan ve ulusal çıkarları gözetken bir strateji ve politika, ilgili tüm kesimlerin yer alacağı platformların çalışmalarıyla oluşturulabilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin **TPAO eliyle İran'da doğal gaz üretim çalışmalarına girmesine yönelik anlaşma** olumlu bir gelişmedir. Bu anlaşmanın TPAO'nun çıkaracağı gazın bir bölümünün Türkiye'de kullanılmasına imkan verecek biçimde hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

TPAO eliyle benzer arama üretim çalışmaları, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kazakistan'da da yapılmalıdır. Bu çalışmalar yapılmadan, boru hattını basacak gazı bulmadan, henüz yatırım aşamasında olan 12 milyar m³ kapasiteli Türkiye–Yunanistan doğal gaz boru hattı ile halen proje aşamasında olan 31 milyar m³ kapasiteli Nabucco projesini sonuçlanmış projeler olarak gösterip övünmenin anlamı yoktur.

Öte yanda Türkiye'nin birincil enerji ihtiyacının % 63.17'sini karşılayan petrol ve doğal gazda bugün için % 8 ve % 3 olan yerli üretim miktarını azami düzeye getirebilmek için, **TPAO'nun karada ve denizlerdeki arama ve üretim çalışmaları** desteklenmelidir. Bu konuda da Hükümet Programında somut bir taahhüt bulunmamaktadır.

Yenilenebilir enerji ile ilgili çıkarılmış yasalar olumlu bir girişim olmakla birlikte, **yenilenebilir enerji arzında henüz kayda değer bir artış** olmamıştır. Devletin bir eli lisansları verirken, diğer bir eli; teknik engellerle gerekli yatırımların yapılmasını engellemektedir. Buna en iyi örnek rüzgar enerjisiyle ilgili uygulamalardır. *“İletim şebekesine bağlanamayacağı”* gerekçesiyle, bir dizi rüzgar santrali projesi önlenmiştir. EİEİ çalışmalarına göre değerlendirilmeyi bekleyen 120 milyar kws eşdeğeri 48.000 MW rüzgar enerjisi potansiyelinin nasıl hızla devreye alınacağı, Hükümet Programında yer almamaktadır. Aynı şekilde henüz atıl durumda olan 170 milyar kws elektrik üretimi potansiyeline sahip hidrolik kaynakların nasıl değerlendirileceği de, Programda yer almamaktadır.

Nükleer enerji özel sektöre bırakılamayacak ciddi bir konudur. Finlandiya'daki özel sektörün yatırımı olan yeni teknolojiye dayalı uygulama, dünya için kötü bir örnek oluşturmaktadır. Santral daha tamamlanmadan maliyetler hesaplananın çok üzerine çıkmıştır. Kaldı ki, yerli linyit, hidrolik, rüzgar ve jeotermal kaynaklarıyla, ilave 372 milyar kws elektrik üretimi imkanı varken, bu kapasitenin dokuzda biri bile etmeyen 40 milyar kws kapasiteli nükleer santraller için ülkemizi milyarlarca dolarlık borç yükü, yakıt ve teknolojik bağımlılık ve atık sorunuyla karşı karşıya bırakmanın bir anlamı yoktur.

Programda dile getirilen **doğal gazın elektrik üretimindeki payının düşürülmesi** için Hükümetin çok somut ve yatırımlara dayalı bir plan ortaya koyması gereklidir. Aksi durumda *“al-ya da öde”* anlaşmaları ile alınan arz fazlası doğal gazın nerede kullanılacağı sorusu akla gelmektedir.

Türkiye'nin acil sorunu 40.000 MW kurulu gücünün sadece 28.800 MW'ını, onu da kritik bir noktada kullanabilmesidir. Santrallerin rehabilitasyonu acil olarak tamamlanmalıdır. Aksi takdirde yetersiz yatırım yüzünden eksik arz kapasitesinin yeni gündelik politikalarla kapatılması mümkün değildir.

Diğer yandan, Programın başka bir bölümünde değinilen **küresel ısınma**yla ilgili olarak Türkiye'nin uluslararası platformlar için iyi hazırlanmış program ve projeksiyonlar ile elini kuvvetlendirmesi gerekmektedir. Özellikle **yerli linyit kaynaklarımızın** değerlendirilmesinin önüne çıkabilecek muhtemel engellerin aşılması ve ülkenin kendi enerji politikasını kendi çıkarları doğrultusunda yönetmesine engel teşkil edecek hususlar için önlemler alınmalıdır. Hükümet Programında bu hususlar da yoktur.

PROGRAMIN ALTYAPI VE ULAŞIM BÖLÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Programın bu bölümünde, *“ulaştırma, enerji, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi altyapı hizmetlerinin sunumunda etkinlik sağlanacak ve kalite standartları yükseltilecektir. Mal ve hizmet üretiminin en önemli ön şartı ve girdisi olan **altyapı hizmetlerinin rekabetçi piyasada özel sektör tarafından sunumu esas alınacaktır**”* denilmektedir.

Bu yaklaşımın enerji ve iletişim sektörlerinde yol açtığı fiyat artışları ve sorunlar bilinmektedir. Yine bu yaklaşımın ulaşım ve ulaşırmaya uyarlanması ile zaten ilk adımları atılmış olan, bütün yollar ve ulaşım türleri ile ulaştırma ve ilgili altyapının özelleştirileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. **Özelleştirme ve rekabetçi piyasanın istihdam azaltıcı ve hizmetlerde fiyat artışına** yol açtığı ve açacağı açıktır.

Ayrıca Program kendi içinde çelişmektedir de. Programda, *“Türkiye coğrafi konumu itibarıyla tüm ulaşım türlerinin rahatça kullanabileceği bir ülke olmasına rağmen, geçmişte uygulanan politikalar nedeniyle neredeyse tek tür taşımacılığın yapıldığı bir ülke haline gelmişti. Yurt içinde karayolu taşımacılığına yüzde 90 düzeyinde bağımlı hale gelen ulaşım sistemimizin bu*

haliyle sürdürülebilmesi artık mümkün değildir” denilmektedir. Bu saptama doğrudur. Zira karayolu taşımacılığına ağırlık verilmesinin yol açtığı yüksek maliyet ve yatırım maliyetlerindeki artış, verimsiz yol kullanımı ile arazi kayıpları, gürültü, çevre kirliliği meydana gelmiş; ekonomik olmayan irrasyonel yatırım kararlarıyla ülkemizde dengesiz ve çarpık bir ulaşım sistemi geliştirilmiştir. Tamamen dışa bağımlı, çevre ve kültürel dokuyu tahrip eden, bu çarpık sistem artan trafik kazaları ile telafisi mümkün olmayan maddi ve manevi kayıplara yol açmış, bugün ulaşımda yaşanan kaosun doğmasına neden olmuştur.

Fakat yine Programda dile getirilen, *“Kamu kaynağını daha az, alternatif finans modellerini daha fazla kullanarak, havaalanları ve deniz yapılarında başarıyla uyguladığımız modellerin diğer altyapı projelerine de tatbik edilmesi önceliklerimiz arasında olacaktır”* yaklaşımının “yap–işlet–devret”, “yap–işlet” ve “işletme hakkı devri” vb. modellere davetiye çıkaracağı açıktır. **Kara, hava, deniz ve demiryolu ulaşımına ilişkin gerçekleştirilen ve öngörülen serbestleştirme–özelleştirme ve yalnızca karayolu ulaşımını güçlendirmeye yönelik politikalar ile diğer ulaşım biçimlerine de yatırım yapılması gerektiği yaklaşımı arasındaki çelişki** de çok görünür bir biçimdedir. Örneğin havacılıktaki dışa bağımlılık görmezden gelinerek yalnızca yolcu taşıma kapasitesinin artması bir başarı olarak gösterilemez. Bu yaklaşımlarla, yıllardır önerdiğimiz ve Programın da benimser görüldüğü, tüm ulaşım seçeneklerini (kara, deniz, hava, demiryolu ve boru hatları taşımacılığını) değerlendiren “kombine taşımacılığın” (seri, ekonomik, çevreci, güvenli ve hızlı taşımacılık) başarılması mümkün değildir.

PROGRAMIN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Programda *“İş Kanunu’nu çıkararak bir yandan esnek çalışma biçimlerini getirdik, diğer yandan işçilerimizin iş güvenliğini sağladık”* denilmektedir. Oysa **esnek istihdam ve esnek çalışma koşullarının iş güvencesinin düşmanı** olduğu ILO ve Türkiye’deki sendikal yapılar tarafından hep dile getirilmiştir.

Programda *“İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalarımızla Avrupa Birliği standartlarını ülkemize taşıyoruz. Meslek hastalıkları ve kazaları sonucu yaşanan insani dramları azaltacak bu düzenlemeler, aynı zamanda ekonomideki iş gücü kaybı ve bunun doğurduğu üretim azalışlarını da en aza indirecektir”* denilmektedir.

Gerçekten de 6–7 yıl öncesine kadar mevzuatımızda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili açık belirlemeler çok azdı ve dolaylı bir şekilde kurgulanmaktaydı. Konu esasen AB sürecine bağlı olarak 2003 yılında 1475 sayılı Yasa yerine ikame edilen 4857 sayılı İş Yasası ile belli ölçüğün üzerindeki iş yerlerine iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik eleman bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Fakat konuya yanlış yaklaşım, maddi altyapı eksiklikleri ve uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar nedeniyle konu çok çelişkili bir hâl almıştır.

Bu alandaki temel sorunlarımız, toplumsal formasyonumuz, sanayileşmenin gelişimindeki özgünlükler ve sanayimizin durumu, çalışma yaşamına yaklaşım, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemelerin yetersizliği, 4857 sayılı Yasa'nın gerekli denetimleri esnetmesi, mühendislik ve hekimlik uygulamalarına ilişkin yasal eksikler, işveren kesiminin konuya gereken önemi vermemesi ve kayıt dışı istihdam ile kayıt dışı ekonominin büyüklüğünden kaynaklanmaktadır.

Oysa **sosyal hukuk devletinin temel işlevi**, güvenli bir çalışma ortamı oluşturmak, çalışanları çalışma ortamından kaynaklanan sağlık ve güvenlik risklerine karşı korumak, çalışanların sağlık ve refahını sağlamak ve geliştirmektir. Fakat gerek işveren kesimi gerekse kamuda işveren konumundaki devlet, neo liberal ekonomik politikaların etkisiyle konuya gereken özeni göstermemektedirler. Bu nedenle ülkemiz iş kazalarında Avrupa ve dünyada ilk sıralarda yer almaktadır.

Türkiye’de iş sağlığı ile ilgili yasal düzenlemelere göre 50’den az sayıda işçinin bulunduğu iş yerlerinde sağlık birimi oluşturulması zorunlu değildir. **“İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu” 50 ve daha çok sayıda işçinin çalıştığı iş yerleri için öngörülmüştür. Ama dikkat edelim, bu mekanizma Türkiye’deki toplam iş yerlerinin ancak % 1,5’inde işlemektedir.**

Çalışma yaşamı mevzuatı bakımından dikkate değer bir başka yön de, **bu mevzuatın bütün çalışma alanlarını kapsamıyor** olmasıdır. İş Yasası, başlıca “sanayi ve ticaret” işlerini kapsamına almakta, tarım sektörünün tamamı, hizmet sektörünün de bir bölümü kapsam dışında kalmaktadır. İş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili düzenlemeler KOBİ’lerin ve çalışanların büyük bir bölümünü kapsam dışında bırakmaktadır.

Böyle adaletsizlik, böyle iş sağlığı ve güvenliği politikası olmaz!

Geçen yasama döneminde bütün itirazlarımıza rağmen TBMM’den geçen, ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen **“Yabancıların Çalışma İzinleri”** ile ilgili yasanın, bu dönem, vetolu tüm yasalar gibi, TBMM’den aynen geçeceği hükümet çevrelerince ifade edilmektedir. Bu yasa, ülkemizde yeterli iş alanı bulamayan, işsizlik, sosyal güvence yokluğu, düşük ücretler, uzmanlık alanı dışında çalışmak zorunda kalma vb. sorunlarla boğuşan mühendis ve mimarların sıkıntılarını daha da artıracak, zaten sınırlı olan iş bulma imkanlarını daha da daraltacak, yabancı sermaye ve yabancı mühendis ve mimarlar lehine bir düzenleme olacaktır.

Sonuç olarak, TMMOB Makina Mühendisleri Odası kendi meslek alanlarından hareketle Hükümet Programını gerek değindiğimiz ilgili sektör ve alanlar gerekse toplumsal gereksinimler açısından eksik, hatalı ve yanlış bulmaktadır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, yukarıda değindiğimiz konuları da içeren, ülkemizde sanayi, enerji, çevre, meslek ve meslektaş sorunları başta olmak üzere uzmanlık ve faaliyet alanlarına ilişkin birçok konuda, çok sayıda kongre, kurultay, sempozyum vb. etkinlik düzenlemektedir. Bu etkinliklere kamu, özel sektör, akademisyenler, uzmanlar, ilgili tüm kesimlerin temsilcileri katılmakta, sorunlar konunun tüm taraflarıyla birlikte ayrıntılı bir şekilde irdelenmekte ve kapsamlı çözüm önerileri oluşturulmaktadır. Odamız, bugüne değin bu öneriler doğrultusunda kamu kurum ve kuruluşları ve ilgili kamuoyu ile yapıcı bir ilişki tesis etmeye çalışmış ve gerekli katkıları koymuştur.

Bundan sonra da, eksik ve hatalı bulduğumuz politika ve uygulamaları eleştirerek ve olması gerekenleri söyleyerek, doğru bulduğumuz çalışmalarını da destekleyerek, yapıcı tavrımızı sürdüreceğiz.